

Tělesní strážci římských císařů

Mgr. Tomáš Antoš.

Britannia

Londonium

Germania

Germania Magna

Inferior

Colonia Agrippina

Sarmatia

Iberia

Lugdunensis

Belgica

Mogontiakum

Augusta Treverorum

Superior

Langres

Noricum

Inferior

Pannonia Superior

Siscia

Pannonia Inferior

Salona

Dacia

Sarmizegetusa

Tomis

Moesia Superior

Dalmatia

Salona

Moesia Inferior

Thracia

Philippopolis

Bitynia et Pontus

Ancyra

Cappadocia

Caesarea

Armenia

Artaxata

Mesopotamia

Salonica

Tarraconensis

Tarraco

Lusitania

Carthago

Baetica

Balears

Corsica

Aleria

Roma

Italia

Sardinia

Caralis

Sicilia

Syracuse

Macedonia

Thessalonica

Achaea

Athens

Asia

Miletus

Ephesus

Galatia

Tarsus

Lycia et Cilicia

Pamphylia

Patara

Salamis

Cyprus

Caesarea

Judea

Alexandria

Aegyptus

Arabia

Arabia Felix

Creta et Cyrene

Aethiopia

Mauretania Tingitana

Mauretania Caesariensis

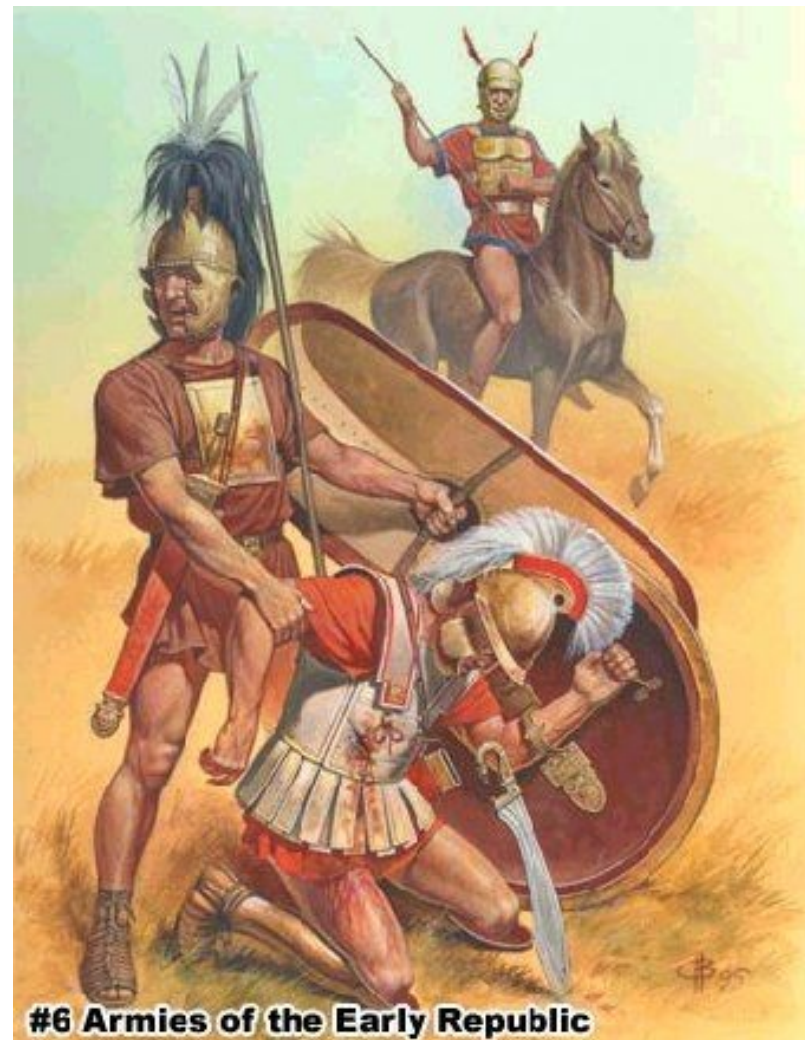
Africa proconsularis

Carthago

Is. Caesarea

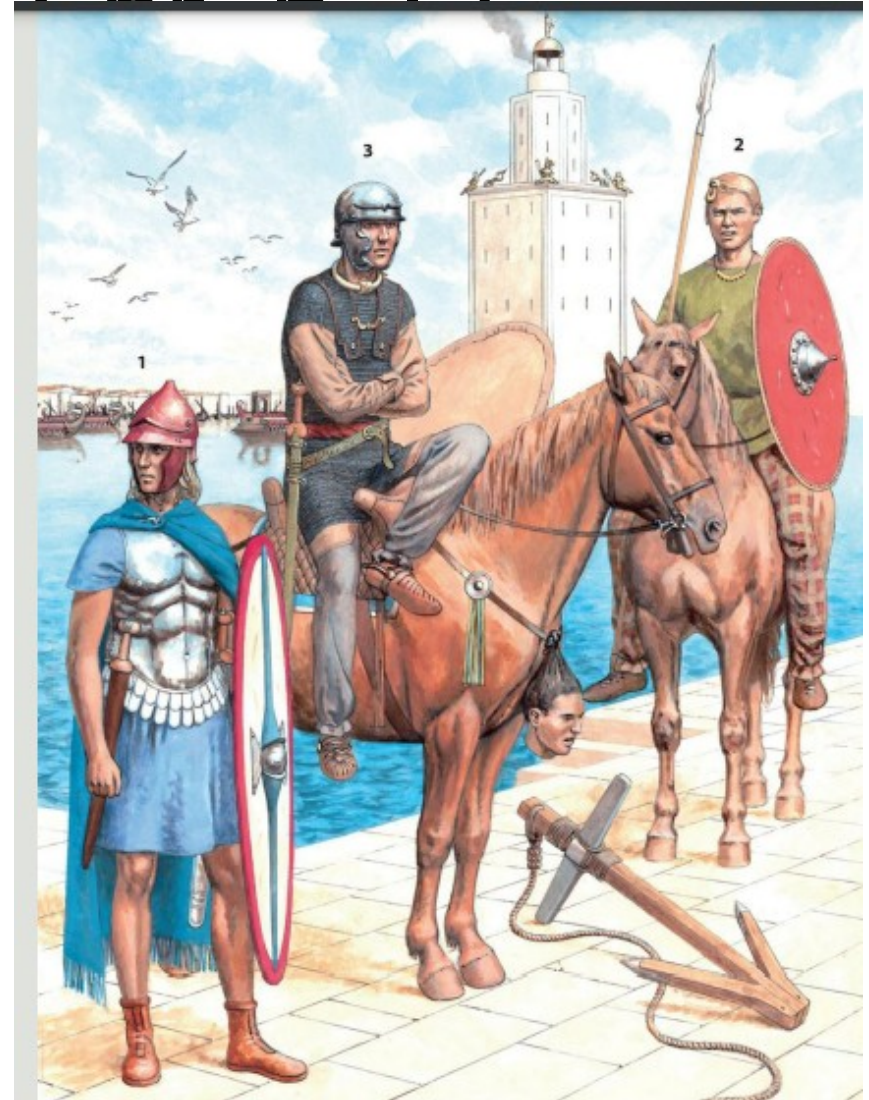
První tělesní strážci

- Vybraní bojovníci (*sodales*) již kolem římských králů a významných aristokratů v nejstarších dobách
- Období rané a vrcholné republiky (cca 509 – 107 př. n. l.) – během tažení si vojevůdce vybíral schopné vojáky jako stráž (*praetor, praetorium*).

Osobní strážci vojevůdců v časech pozdní republiky (107 – 27 př. n. l.)

- Období mocných politiků s podporou vojska.
- Osobní strážci často pocházeli z „barbarských“ kmenů v provinciích – římské občany nemuseli být v době občanských válek spolehlivými strážci.
- Quintus Sertorius – tělesná stráž z hispánských bojovníků.
- Gaius Iulius Caesar – vojáci X legie, později jízdní oddíly Galů a Germánů.
- Gaius Octavianus – hispánští válečníci.
- Marcus Antonius – východní katafrakté

- V období občanských válek po zavraždění Julia Caesara (44 př. n. l.) se ve vojsku Marca Antonia a Gaia Octaviana objevují celé **pretoriánské kohorty** vybraných vojáků.
- Ještě ovšem neexistoval jeden pretoriánský velitel ani samostatná velící struktura.

Vznik pretoriánské gardy římských císařů (31 př. n. l. – 14 n. l.)

- Po bitvě u Actia (31 př. n. l.) přešly k Octavianovi (Augustovi) i pretoriáni Marca Antonia – základ císařské gardy.
- Augustus v rámci vojenských reforem stanovil délku služby v gardě na 12 let, později 16.
- 9 (12) kohort – 3 na okrajích Říma a 6 v italských městech.
- Vždy jedna kohorta střežila Augustův dům na Palatinu a velící důstojník přebíral od císaře každý den heslo.

Trvalé umístění v Římě

- Tiberius (14 – 37) nechal pro gardu v roce 23 vybudovat trvalý tábor přímo ve městě (*Castra Praetoria*).
- Vždy jedna kohorta byla ve službě v paláci a druhá v táboře.
- Povinnosti pretoriánů: Doprovod císaře a členů rodiny, strážní služba v paláci, účast na vojenských taženích a v případě potřeby potlačování nepokojů v Římě (spolu s dalšími oddíly).
- Původně zpočátku nenesli pretoriáni ve službě zbroj, ale civilní oděv.

Etnické složení

- V prvním století téměř výhradně vojáci z Itálie
- 69 – císař Vitellius rozpouští starou gardu a nahrazuje ji svými vojáky z rýnské hranice.
- I později pocházeli vojáci především z Itálie, Norica nebo Hispánie.
- 193 – císař Septimius Severus opět rozpustil původní gardisty a nahradil je svými vojáky z Podunají. Od této doby pocházejí pretoriáni především z této oblasti.

Velení a organizace gardy

- Od roku 2 př. n. l. dva velitelé celé gardy (*praefectus praetorio*)
- Prefekti pocházeli obvykle z jezdeckého stavu a od období Flaviovských císařů (69 – 96) představovali nejvyšší jezdecký úřad.
- Jednotlivým kohortám veleli tribuni (*tribunus*) – velmi zkušené důstojníci (mnoho předchozích velitelských postů).
- V každé kohortě (500 – 1500 mužů) starší centurion – *trecenarius* a dále centurioni jednotlivých centurií po cca 80 mužích.
- Pod centuriony dále *principales* (*signifer, optio, tesserarius*)
- I v gardě sloužili vojáci zbavení běžných povinností (*immunes*) jako byli písaři, ošetřovatelé, veterináři atd.

Jízdní oddíl

- Tvořený gardisty, kteří měli odslouženo přinejmenším 5 let.
- Jezdci byli organizováni do turm po cca 30 jezdcích.
- Celkový počet jezdců se postupně zvyšoval (stejně jako velikost celé gardy) až na cca 3000 jezdců ve 3. století n. l.
- Každé turmě velel *optio equitum* a každá měla svého nosiče standarty (*vexillarius*).
- Za výcvik zodpovídal zvláště pověřený důstojník (*exercitator*)
- Organizačně však vojáci zůstávali stále součástí svých centurií.
- Vybraní jezdcí pak tvořili speciální oddíl *speculatores Augusti*, vlastní tělesnou stráž císaře. Oddílů velel *centurio speculatorum*

Germánská stráž Iulsko-claudijské dynastie (27 př. n. l. – 69 n. l.)

- Nejednotný název (Germani Corporis Custodes, Numerus Batavorum aj.)
- Soukromá organizace císaře – stráž nebyla součástí římské armády a vysloužilci nedostávali římské občanství.
- Vlastní germánské strážce však měli i někteří členové císařské rodiny a další mocní Římané.
- Strážci však sloužili společně s praetoriány a to i během válečných tažení (vždy jako jezdci)
- Sloužili v ní především Batavové (z oblasti delty Rýna) a Ubiové (z oblasti dnešního Kolína).
- Mezi léty 9 – cca 14 rozpuštěna nebo přinejmenším odvedena pryč z Říma.
- Definitivně rozpuštěna císařem Galbou v roce 69.

Velikost a organizace germánské stráže

- Velikost – cca 500 mužů.
- Velitelé – Není jasné jestli existoval jeden velitel. Za císaře Caliguly (37 – 41) byli do velení dosazováni bývalí gladiátoři.
- Oddíl se patrně dělil na menší jednotky (turmy?) a jsou doloženy hodnosti (funkce) decuriona a optiona.

Equites singulares Augusti (cca 100 – 260?)

- *Singulares* – telesní strážci správců provincií a legátů legií. Obvykle vybraní z auxiliárních oddílů.
- Císař Traianus (98 – 117) dorazil do Říma obklopený svými singuláry.
- Zpočátku se zřejmě nejednalo o pravidelný oddíl a jezdci byli formálně stále členy svých původních jízdních auxiliárních oddílů (*alae*).
- Po několika letech se však equites singulares stávají samostatnou jednotkou, ubytovanou v táboře na Celijském pahorku.

Jezdci

- Poměrně pestré etnické složení – Batavové a další Germáni, Panonové, Syřani, Arabové...
- Na rozdíl od germánské stráže, se jednalo o zcela pravidelnou jednotku v rámci struktury římské armády.
- Jezdci byli pečlivě vybíráni z auxiliárních oddílů. Museli mít za sebou již několik let služby.
- Pokud nebyli římskými občany, bylo jim občanství přiznáno hned při převelení do oddílu.
- Jezdec sloužil 25 let, včetně let odsloužených v původní jednotce.

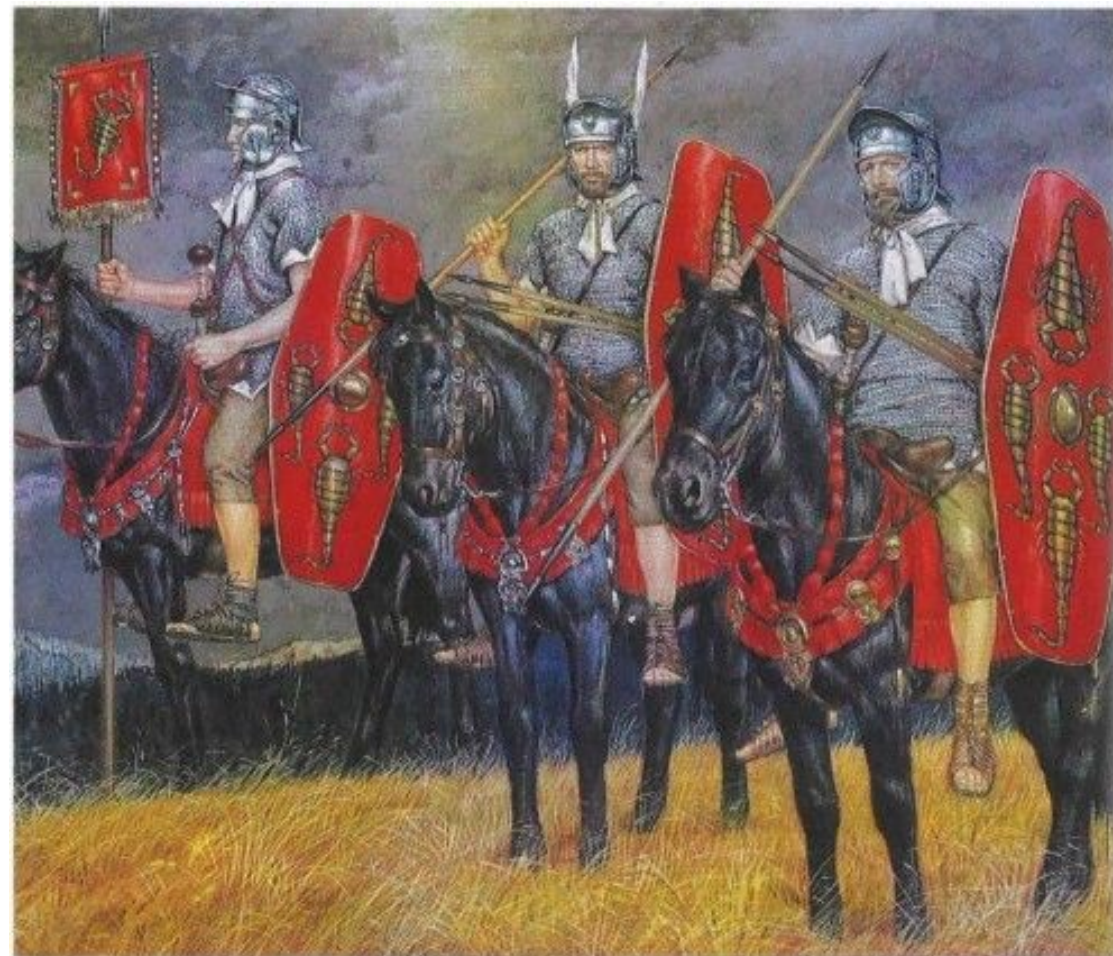
Organizace a velikost oddílu

- Zprvu patrně cca 500 jezdců, později (Hadrianus?) 1000.
- Počátkem třetího století byl severovskými císaři založen ještě jeden tábor pro singuláry. Patrně vznikla druhá jednotka a celkový počet tak mohl dosáhnout až k 2000 jezdců.
- Velitelé – tribuni. Velení bylo nesmírně prestižní a obvykle bylo vyhrazeno bývalým tribunům pretoriánské gardy. Tribun byl zřejmě podřízen pretoriánskému prefektovi.
- Po tribunovi byl nejvyšším důstojníkem starší decurion (*decurio princeps*). Po něm následovali ostatní decurioni, velící jednotlivým turmám po cca 30 mužích. V rámci turmy pak působili principales (*duplicarius, sesquiplicarii*).

Bojové dovednosti gardistů.

- Stejný výcvik jako vojáci ve vojsku.
- Předpokládala se velká statečnost a vynalézavost (pretoriáni ve válce 4 císařů)
- Equites singulares Augusti – Dovedli plavat v plné zbroji s koňmi přes velké řeky, uměli bojovat jak na blízko, tak také jako jízdní lučištníci.
- Náhrobek jezdce Sorana.
- Účast na mnoha válečných taženích (Do Germánie, Británie, Dácie, Parthie) i v bitvách uzurpátory.

Plat gardistů

- Pretoriáni – výrazně vyšší než v legiích. Plat centuriona byl tak velký, že se někteří jezdci dokonce vzdávali svého postavení a nechávali se jimi jmenovat.
- Equites singulares Augusti – patrně stejný nebo dokonce vyšší než pretoriáni (na základě srovnání vojáků a legionářů).
- Germánská stráž – neznámý, nepochybně však také vysoký.
- Krom pravidelného platu, dostávali gardisté také mnohé dary a příspěvky (*donativa*) od císaře.

Gardisté a císaři

- Pretoriánská garda na jednu stranu představovala rozhodnou oporu císařské moci přímo v Římě.
- Pretoriánští velitelé se však velmi rychle stali velmi mocnými politickými hráči (Sejanus, Macrinus).
- Germánská stráž mohla představovat určitou protiváhu (Caligula, Nero).
- Císařovo setrvání ve funkci a dokonce samotné přežití bylo brzy závislé na vztahu s pretoriánskou gardou.
- Jen někteří císaři dokázali udržet ambice gardy částečně na uzdě (Vespasianus, Titus).
- Rok 193 – císař Pertinax zabit a pretoriáni provedli dražbu císařského titulu.

Konec gard principátu

- Během třetího století získávali prefekti také civilní pravomoce v Itálii a stali se vojenskými veliteli vojska v Itálii (*sacer comitatus*). Aktivně se účastnili občanských válek během chaosu krize třetího století.
- 238 – Pretoriánský tábor je oblehnut rozlíceným davem – nepopularita gardy.
- 285 – Císař Diocletianus rozděluje říši na 4 části. Řím ztrácí výsadní postavení, velikost gardy je redukována.
- 312 Císař Severus II na pokyn císaře Galeria hodlá gardu rozpustit. Pretoriáni si dosazují vzdorocísaře Maxentia
- Maxentius je poražen Constantinem I. v bitvě na Milvijském mostě. Velká část pretoriánů zde padla.
- Císař Constantin gardu rozpouští a nechává strhnout vnitřní opevnění pretoriánského tábora.
- Pretoriánští prefekti existují dále, ovšem jako vysoce postavení civilní úředníci.

Epitaf císařských gard

- Na místo pretoriánu vznikly (a patrně existovaly už dříve) jezdecké oddíly *scholae*.
- Vrchním velitelem byl přímo císař. Administrativně spadaly oddíly pod civilního úředníka *magister officiorum*. Jednomu oddílu o síle asi 500 jezdců velel tribun. Nižší důstojníci – *domestici*, *protectores*
- Σχολάριοι/*scholares* byli obvykle Germáni, často pocházející z území mimo vlastní říši (Frankové, Alamané, Gótové). V 5. století je na východě říše nahradili Isaurové.
- Na západě existovalo 5 oddílů *scholae*, na východě 7. Mezi nimi i jízdní lučištníci a těžkoodění jezdcí (*clibinarii*).
- Západní *scholae* byly rozpuštěny gótským králem Theodorichem I. Východní existovaly společně s vlastní osobní stráží císaře (*excubitores*) až do 11. století (i když ne nutně jako ochránci císaře).

